

законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану : Закон України від 03.03.2022 № 2118-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text> (дата звернення: 15.11.2024).

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ’ЯЗКУ З ДІЙОВИМ КАЯТТЯМ АБО У ЗВ’ЯЗКУ З ПРИМИРЕННЯМ ВИННОГО З ПОТЕРПІЛИМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Одинцова Олена Володимирівна,
*доцент кафедри державно-правових
дисциплін та публічного управління
Донецького державного університету
внутрішніх справ, к.ю.н., доцент,*
Сіордія Лоріта Зурабівна,
*студентка Донецького державного
університету внутрішніх справ*

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв’язку з дійовим каяттям або у зв’язку із примирення винної особи з потерпілим за низкою проступків та необережних нетяжких злочинів за певних умов виступає ефективною альтернативою репресивним заходам кримінально-правового впливу з боку держави. З одного боку, потерпілий отримує відшкодування завданих йому збитків або усунення заподіяної йому шкоди від кримінального правопорушення. По-друге, особа, яка вчинила проступок чи необережний нетяжкий злочин, уникає негативних наслідків кримінальної відповідальності та вважається такою, що не має судимості. Держава, у свою чергу, також виграє від такого підходу, адже це сприяє досягненню цілей кримінального законодавства з мінімальними ресурсними витратами [3, С. 186; 4, С. 318-319]. У той же час коло кримінально караних діянь, за якими міг би застосовуватись інститут звільнення від кримінальної відповідальності, не може бути безкінечним з огляду на суспільну небезпечність самих діянь, мету та задачі покарань.

Тому дуже важливим та актуальним є коректне та виважене застосування норм про звільнення від кримінальної відповідальності. Слід зазначити, що в останні роки спостерігаємо звуження сфери дії ст. ст. 45, 46 Кримінального кодексу України (далі – КК України) за рахунок корупційних кримінальних правопорушень, кримінальних правопорушень, пов’язаних з корупцією, та порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керували транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп’яніння або перебували під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції [5]. Після набуття чинності 7 березня 2022 року Закону України № 2117-ІХ «Про внесення змін до

Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» [9] фактично звузилась сфера дії ст. ст. 45, 46 КК України за таким кримінальним проступком як крадіжка майна вартістю від 0,2 до 250 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Після набуття чинності Законом України від 18.07.2024 року № 3886-IX «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та деяких інших законів України щодо посилення відповідальності за дрібне викрадення чужого майна та врегулювання деяких інших питань діяльності правоохоронних органів» [8] було підвищено мінімальний розмір майнової шкоди для кримінальної відповідальності за крадіжку до двох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Метою даної роботи є спроба відповісти на питання: наскільки доречним є звуження сфери дії інституту звільнення від кримінальної відповідальності у порядку ст. ст. 45, 46 КК України за фактами крадіжок, що зараз вчиняються на території всієї України в умовах воєнного стану?

Як відомо, звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям (ст. 45 КК України) чи у зв'язку із примирення з потерпілим (ст. 46 КК України) можливе лише за кримінальними правопорушеннями, які відносяться до кримінальних проступків та необережних нетяжких злочинів [5]. Закон України № 2117-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» доповнив низку статей розділу VI Особливої частини КК України – ч. 4 ст. 185, ч. 4 ст. 186, ч. 4 ст. 187, ч. 4 ст. 189 та ч. 4 ст. 191 КК України – особливо кваліфікуючими ознаками «в умовах воєнного або надзвичайного стану» [9]. Звернімо увагу на те, як сформульовано кваліфікуючу ознаку, пов'язану з воєнним станом: «в умовах воєнного стану», а не «з використанням умов воєнного стану». До того ж зазначені кваліфікуючі ознаки на відміну від ч. 3 ст. 190 КК України не пов'язані з іншими кваліфікуючими ознаками, зазначеними у частинах четвертих ст. ст. 185-187, 189, 191 КК України.

У результаті практика застосування ст. 185 КК України склалася таким чином, що будь-які факти крадіжок, вчинені навіть без використання умов воєнного стану (наприклад, вчинені на території відносно мирних населених пунктів, не стосуються осіб, які постраждали від збройної агресії), розслідуються саме за ч. 4 ст. 185 КК України.

Тобто крадіжка, наприклад, велосипеда марки "CRESTA" вартістю 2253,07 грн [2], вчинена без використання умов воєнного стану, до набуття чинності Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» мала б кваліфікувались як проступок за ч. 1 ст. 185 КК України. Але з 7 березня 2022 року такі дії кваліфікуються за ч. 4 ст. 185 КК України як тяжкий злочин. З 9 серпня 2024 року по ч. 4 ст. 185 КК України кваліфікуються аналогічні дії, без використання умов воєнного стану, що завдають майнову шкоду від 3028 грн [8].

Отже, звільнення винного від кримінальної відповідальності у зв'язку з

дійовим каяттям або у зв'язку з примиренням винного з потерпілим у порядку ст. 45 та ст. 46 КК України за фактами крадіжок, що не завдали значної шкоди, вчиненими вперше, одноосібно, без проникнення у житло, інше приміщення чи сховище, без використання умов воєнного стану, але в умовах воєнного стану, є недопустимим за будь-яких умов. Укладення угоди про примирення за ч. 4 ст. 185 КК України також неможливе [6].

Очевидно, на наш погляд, що крадіжки, при скоєнні яких винні не використовують умови воєнного стану, становлять меншу суспільну небезпеку, ніж аналогічні дії, вчинені з використанням таких умов, і не відрізняються від кримінальних правопорушень, що кваліфікувались за ч. 1 ст. 185 КК України до набуття чинності Закону України № 2117-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство».

Різницю у суспільній небезпеці крадіжок, вчинених з використанням умов воєнного стану, та крадіжок, вчинених просто в умовах воєнного стану, визнають і суди при призначенні покарань. Як відмічають дослідники, у кримінальних провадженнях, порушених за фактами крадіжок, які були скоєні без використання умов воєнного стану, суди зазвичай не призначають надмірно суворе покарання, передбачене ч. 4 ст. 185 КК (від 5 до 8 років позбавлення волі). Як правило, суди затверджують угоди про визнання вини та призначають штрафи відповідно до ст. 69 КК України або узгоджене покарання у вигляді позбавлення волі, від якого винна особа потім звільняється на підставі ст. ст. 75-76 КК України [1, С. 25; 7, С. 123-124].

У науковій літературі пропонується замінити формулювання кваліфікуючої ознаки кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 185-187, 189, 191 КК України, з «в умовах воєнного або надзвичайного стану» на «з використанням умов воєнного або надзвичайного стану» [7, С. 125]. Ми вважаємо, що зміна формулювання була б доцільною, оскільки враховувала б різницю у ступені суспільної небезпеки кримінальних правопорушень проти власності, вчинених із використанням умов воєнного стану та без такого використання, а отже передбачала б більш гнучку систему заходів кримінально-правового впливу щодо осіб, які вчиняють крадіжки без використання умов воєнного стану. На нашу думку, доречним з точки зору економії кримінальної репресії та оперативного захисту інтересів потерпілого було б і застосування за такими фактами інституту звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям або у зв'язку з примиренням винного з потерпілим, як це було до набуття чинності Закону України № 2117-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство». Доречність застосування ст. ст. 45, 46 КК України за крадіжками, вчиненими без використання умов воєнного стану, могла б, на нашу думку, слугувати додатковим аргументом на користь коригування у ст. 185 КК України особливо кваліфікуючої ознаки «в умовах воєнного стану».

Таким чином, доходимо висновку, що Законом України № 2117-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення

відповідальності за мародерство» сформовано таку практику застосування ст. 185 КК України, за якої всі крадіжки майна вартістю від двох до 250 неоподаткованих мінімумів доходів громадян за відсутності інших кваліфікуючих ознак, передбачених ч. ч. 2-4 ст. 185 КК України, незалежно від використання умов воєнного стану підлягають кваліфікації за ч. 4 ст. 185 КК України. Внаслідок цього необґрунтовано виключене застосування звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям або у зв'язку з примиренням винного з потерпілим за крадіжки майна вартістю від двох до 250 неоподаткованих мінімумів доходів громадян за відсутності інших кваліфікуючих ознак, передбачених ч. ч. 2-4 ст. 185 КК України, вчинені без використання умов воєнного стану.

Перспективним, на нашу думку, напрямом подальшого дослідження є розробка спрямованих на забезпечення справедливого правозастосування пропозицій щодо коригування кола кримінальних правопорушень, за якими виправданним є звільнення від кримінальної відповідальності в порядку ст. ст. 45, 46 КК України в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Бондаренко М. С. Учинення кримінального правопорушення в умовах воєнного стану як ознака, що кваліфікує злочин. Проблеми кваліфікації та розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану: матеріали наук.-теорет. конф. (Київ, 26 трав. 2022 р.) / редкол.: С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський, А. А. Вознюк та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2022. 410 с.
2. Вирок Теробовлянського районного суду Тернопільської області від 19 червня 2023 року у справі № 606/1012/23. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/111634529>
3. Григор'єва М. Є. Кримінально-правові наслідки при звільненні особи від кримінальної відповідальності на підставі ст. 45 КК України. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 7. С. 318-321. URL: http://www.lsej.org.ua/7_2020/82.pdf
4. Ізраєлян А. О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим: дис. ... д-ра філософії: Одеса, 2022. 186 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/8342bc3e-60f6-4098-864b-e85cba677008>
5. Кримінальний кодекс України Кодекс України; Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 05.11.2024 року).
6. Кримінальний процесуальний кодекс України Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 05.11.2024 року).
7. Мовчан Р. О. Воєнні новели Кримінального кодексу України, правотворчі та правозастосовні проблеми: монографія: Київ, 2022. 244 с.
8. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та деяких інших законів України щодо посилення